

EUROOPAN
KOMISSIO

Bryssel 31.1.2013
COM(2013) 36 final

**KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE, NEUVOSTOLLE,
EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEALLE SEKÄ ALUEIDEN
KOMITEALLE**

EUROOPAN VÄHITTÄISKAUPAN TOIMINTASUUNNITELMASTA

(ETA:n kannalta merkityksellinen teksti)

SISÄLLYSLUETTELO

1.	JOHDANTO	3
2.	VÄHITTÄISKAUPAN SISÄMARKKINOIDEN TOTEUTTAMINEN	5
2.1	Muutokset vähittäiskaupan alalla	5
2.2	Vähittäiskaupan alaan kohdistuu monia haasteita.....	5
2.3	Kaikkia toimijoita hyödyttävät vähittäiskaupan sisämarkkinat	6
3.	VIISI AVAINTEKIJÄÄ KILPAILUKYKYISEMPIEN JA KESTÄVÄMPIEN VÄHITTÄISPALVELUIDEN KEHITTÄMISEKSI	7
3.1	Kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien lisääminen.....	7
3.1.1	Kuluttajavalistus.....	8
3.1.2	Kestävämät kulutusvalinnat	8
3.2	Kilpailukykyisempien vähittäispalveluiden saatavuus	9
3.2.1	Liiketoiminnan sijoittautuminen	9
3.2.2	Sähköinen kaupankäynti	10
3.3	Tasapainoisemman elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden (non- food) toimitusketjun kehittäminen yritysten välille	11
3.3.1	Hyvän kauppataivan vastaisiin käytäntöihin kohdistettavat toimet	13
3.4	Kestävemmän toimitusketjun kehittäminen vähittäiskauppaa varten	13
3.4.1	Kestävämpi tuotanto ja kulutus.....	13
3.4.2	Elintarvikejätteiden vähentäminen.....	14
3.5	Innovatiivisempien ratkaisujen kehittäminen	15
3.5.1	Tuotteiden pakkausmerkinnät	16
3.5.2	Sähköiset maksujärjestelmät	16
3.6	Parempaan työympäristön luominen	18
3.6.1	Taitojen ja tarpeiden kohtaamattomuus	19
3.6.2	Epävirallinen talous.....	20
3.7	Kansainvälinen ulottuvuus	20
4.	PÄÄTELMÄT: JATKUVA VUOROPUHELU VÄHITTÄISKAUPAN ALAN KANSSA.....	21

1. JOHDANTO

Vähittäis- ja tukkupalveluiden, joista käytetään myös nimitystä jakelupalvelut, osuus EU:n BKT:sta on 11 prosenttia ja EU:n kokonaistyöllisyydestä lähes 15 prosenttia. Alalla toimii yli kuusi miljoonaa yritystä, eli 29 prosenttia EU:n kaikista yrityksistä. Vähittäiskaupan alalle on ominaista pk-yritysten, erityisesti mikroyritysten, erittäin suuri osuus (yli 95 prosenttia)¹. Vähittäis- ja tukkukauppa ovat kiinteästi sidoksissa toisiinsa ja muihin talouden aloihin, kuten maatalouteen, tehdasteollisuuteen, tietotekniikkapalveluihin, energiaan, logistiikkaan ja liikenteeseen.² Näiden alojen integroituminen on yhä tiiviimpää, ja niiden välinen raja hämärtyy yhä enemmän, sillä eräät vähittäiskauppiat toimivat nyt myös tukkukauppiaina tai jopa tuotteiden valmistajina.

Vähittäis- ja tukkukaupan alat ovat tärkeässä asemassa kasvun ja työpaikkojen luomisen vauhdittajina Eurooppa 2020 -strategian mukaisesti. Ne kuuluvat avainaloihin, jotka voivat edistää siirtymistä kestävämpään talouteen ja kestävämpiin kulutustottumuksiin. Tehokas toiminta tällä alalla vaikuttaa kilpailuun, innovaatiotoimintaan, hintakehitykseen ja kilpailukykyyn.

Vähittäiskauppiaille on tärkeä asema sisämarkkinoiden tuomisessa lähemmäksi EU:n kuluttajia. Jäljellä on kuitenkin esteitä, jotka haittaavat tehokkaiden ja kilpailukykyisten vähittäiskaupan sisämarkkinoiden luomista. Toukokuussa 2012 julkaistun kuluttajamarkkinoiden tulostaulun mukaan EU:n vähittäiskaupan sisämarkkinoiden ”yhdyntyminen on edelleen pahasti kesken”.³ Monenlaiset esteet jarruttavat myös edelleen esimerkiksi hankintojen tekemistä valtioiden rajojen yli tai vähittäiskauppioiden itsensä markkinoillepääsyä. Komission kertomuksessa *Kaupan ja jakelun markkinaseuranta*⁴, Euroopan parlamentin päätöslauselmassa *kaupan ja jakelun alan tehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden lisäämisestä*⁵ sekä kokouksissa⁶, joita komissio järjesti tämän toimintasuunnitelman valmisteluvaiheessa, yksilöitiin vähittäiskaupan sisämarkkinoiden kehittämistä haittaavia esteitä. Palveludirektiivissä⁷ ja sen jatkotoimenpiteissä⁸ määritellään palvelualalla noudatettava yleinen strategia, kun taas tämä toimintasuunnitelma on suunnattu nimenomaan vähittäis- ja tukkukaupan aloille. Siinä esitellään vähittäiskaupan sisämarkkinoiden etenemissuunnitelma.

¹ Lähde: Eurostat SBS (2010).

² Tämä toimintasuunnitelma kattaa kaikki jakelupalvelut (NACE rev. 2 -luokituksen pääluokka G: NACE), mukaan lukien auto-, tukku- ja vähittäiskauppa. Tämän vuoksi otsikko ”Vähittäiskaupan toimintasuunnitelma” kattaa laajemman alan kuin vähittäiskauppa tiukasti tulkittuna.

³ Ks. http://ec.europa.eu/consumers/consumer_research/editions/docs/7th_edition_scoreboard_en.pdf

⁴ Kaupan ja jakelun markkinaseuranta – Kaupan ja jakelun alan sisämarkkinoiden tehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden lisääminen vuoteen 2020 mennessä, KOM(2010) 355 lopullinen, 5.7.2010.

⁵ Heinäkuun 5. päivänä 2011 annettu Euroopan parlamentin päätöslauselma kaupan ja jakelun alan tehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden lisäämisestä (2010/2109(INI)).

⁶ Kokouksia järjestettiin vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä yhdessä vähittäiskaupan toimitusketjun tärkeimpien sidosryhmien edustajien kanssa (kokousten tiivistelmät ovat saatavilla osoitteessa http://ec.europa.eu/internal_market/retail/index_en.htm).

⁷ Palveluista sisämarkkinoilla 12 päivänä joulukuuta 2006 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/123/EY (EUVL L 376, 27.12.2006, s. 36).

⁸ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle palveludirektiivin täytäntöönpanosta: *Kasvua luovia uusia palveluita koskeva kumppanuus vuosina 2012–2015*, KOM(2012) 261 lopullinen, 8.6.2012, ja komission yksiköiden valmisteluasiakirjat KOM(2012) 146 lopullinen, KOM(2012) 147 lopullinen ja KOM(2012) 148 lopullinen, 8.6.2012.

Vähittäiskaupan alalla havaittuihin pullonkauloihin – jotka ulottuvat usein monille politiikanaloille – on puututtava laatimalla johdonmukainen suunnitelma alan taloudellisen suorituskyvyn sekä yhteiskunta- ja ympäristövastuun parantamiseksi ja sen varmistamiseksi, että suunnitelmalla edistetään täysipainoisesti Eurooppa 2020 -strategian tavoitteita. Kuten maakohtaisissa suosituksissa, jotka neuvosto antoi heinäkuussa 2012 jo todettiin, EU:n vähittäiskaupan alalla on seuraavat kaksi suurta haastetta: i) sijoittautumisrajoitukset ja yleisemmin ii) vähittäiskaupan alan heikko kilpailukyky erityisesti joissakin jäsenvaltioissa sekä tarve madaltaa esteitä ja vähentää toiminnallisia rajoituksia.

Tämän toimintasuunnitelman tarkoituksena on madaltaa edellä mainittuja tärkeimpiä esteitä vähittäiskaupan sisämarkkinoiden toteuttamisen tiellä esittelemällä strategia vähittäiskaupan alan kilpailukyvyn sekä alan taloudellisen suorituskyvyn sekä ympäristö- ja yhteiskuntavastuun parantamiseksi. Toimintasuunnitelman strategisia tavoitteita ei kuitenkaan voida saavuttaa pelkillä ylhäältä alas suuntautuvilla toimilla, vaan lisäksi tarvitaan vähittäiskaupan alan itsensä aktiivista yhteistoimintaa ja aloitteellisuutta. Esimerkiksi vastuu investoimisesta taitoihin on jaettava, ja vähittäiskaupan alan on oltava keskeisessä asemassa tämän toteuttamisessa julkishallinnon, yksityishenkilöiden ja koulutusalan rinnalla.

Tilanne Euroopan vähittäispalvelualalla on vaihteleva ja monimutkainen. Sen vuoksi ei ole olemassa yhtä oikeaa ratkaisua tai lähestymistapaa alan kohtaamiin haasteisiin. Vähittäiskaupan alalla on vaihtelua muun muassa tarjoajien tyypissä (pk-yritykset tai suuremmat yritykset), organisaatiossa (itsenäisten jälleenmyyjien ryhmät, osuuskunnat, yritykset jne.), myyntipisteiden koossa, muodossa, tuotantolinjoissa, vähittäiskaupan toimitusketjuissa, sijaintipaikoissa, liiketoimintamalleissa, vertikaalisen yhdentymisen tasoissa, omistusrakenteissa ja liiketoimien koossa.

Euroopassa on parannettava jakelupalvelualan tuottavuutta, samalla kun työpaikkojen laatu ja nykyiset työllisyysasteet pyritään säilyttämään ennallaan. Mikroyritysten ja pk-yritysten osuus EU:n arvonnäkökulmasta on suhteellisen suuri, minkä vuoksi tarvitaan toimia niiden tuottavuuden lisäämiseksi entisestään, jotta EU:hun saadaan lisää kasvua ja työpaikkoja. Jotkin tässä toimintasuunnitelmassa ehdotetuista toimenpiteistä (esim. pakkausmerkintöjä koskeva toimenpide) auttavat yrityksiä kohdentamaan voimavaransa toimintoihin, jotka tuottavat todellista kasvua ja parantavat siten niiden tuottavuutta. Tämä koskee erityisesti pk-yrityksiä, joiden on usein käytettävä suuri osa henkilöstö- ja rahoitusresursseistaan tietojen keräämiseen erityisesti muissa jäsenvaltioissa sovellettavista säännöistä. Eräillä muilla tässä toimintasuunnitelmassa ehdotetuilla toimenpiteillä (esim. sähköisiä maksuja koskevalla toimenpiteellä) edistetään internetin kautta tapahtuvaa etämyyntiä ja luodaan siten erityisesti pk-yrityksille tilaisuuksia asiakaskuntansa laajentamiseen mahdollisesti jopa kansallisten rajojen yli. Niillä helpotetaan myös Euroopan digitaalistrategiassa⁹ ja sähköistä kaupankäyntiä koskevassa tiedonannossa¹⁰ määriteltyjen tavoitteiden saavuttamista.

⁹ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle *Euroopan digitaalistrategia*, KOM(2010) 245 lopullinen, 26.8.2010.

¹⁰ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle *Johdonmukainen kehys luottamuksen lisäämiseksi sähköisen kaupankäynnin ja verkkopalvelujen digitaalisiin yhtenäismarkkinoihin*, KOM(2011) 942 lopullinen, 11.1.2012, joka tunnetaan myös nimellä sähköistä kaupankäyntiä koskeva tiedonanto.

2. VÄHITTÄISKAUPAN SISÄMARKKINOIDEN TOTEUTTAMINEN

EU:n vähittäiskaupan ala on kokenut viime vuosikymmenillä perusteellisia muutoksia. Vähittäiskaupan ala kohtaa nykyisin monia haasteita, jotka heikentävät alan mahdollisuuksia edistää täysipainoisesti Eurooppa 2020 -strategiassa asetettujen kasvu- ja työllisyystavoitteiden saavuttamista.

Tämän vuoksi on tärkeää ehdottaa strategiaa hyvin toimivien vähittäiskaupan sisämarkkinoiden toteuttamiseksi, sillä sitä kautta voidaan lujittaa EU:n alueellista ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta parantamalla kestävämpien ja kilpailukykyisempien vähittäispalveluiden saatavuutta. Tällaisella strategialla vauhditettaisiin huomattavasti talouskasvua ja annettaisiin vähittäiskauppiaille valmiudet tuottaa vielä suurempaa lisäarvoa eurooppalaisille kuluttajille.

2.1 Muutokset vähittäiskaupan alalla

EU:n talouden nykyaikaistuminen kahden viime vuosikymmenen aikana on saanut aikaan monia muutoksia vähittäiskaupassa. On perustettu monia eri tuoteryhmiä myyviä myyntipisteverkostoja. Vertikaalinen yhdentyminen on mahdollistanut sen, että vähittäiskauppiat ovat voineet tehostaa jakelua ja logistiikkaa. Suuret vähittäiskauppiat ovat saavuttaneet tuntuvia mittakaavasäästöjä hankintaprosessissa ja parantaneet siten neuvotteluasemaansa suhteessa toimittajiin. Keskitetyt hankinnat ovat johtaneet tarjonnan asteittaiseen kansainvälistymiseen sekä EU:ssa että kolmansista maista tehtävien hankintojen osalta. On perustettu ostoliittymiä ja vähittäiskaupan alalla toimivien itsenäisten pk-yritysten ryhmiä asiantuntemuksen yhdistämiseksi ja mittakaavasäästöjen hyödyntämiseksi. Lisäksi se, että vähittäiskauppiat pyrkivät vastaamaan paremmin kuluttajien taholta tulevaan kysyntään, on johtanut vähittäiskauppioiden määräysvallan kasvuun suhteessa toimitusketjuun (esim. kauppioiden omien tuotemerkkien avulla).¹¹

Nämä muutokset yhdessä ovat kasvattaneet myyntipisteiden lukumäärää, formaatteja ja tuoteryhmiä sekä johtaneet kuluttajahintojen suhteelliseen alenemiseen. Kilpailun tiukentuminen ja katteiden pieneneminen ovat kuitenkin myös aiheuttaneet sen, että monet pienet itsenäiset liikkeet sekä valmistajina ja toimittajina toimivat pk-yritykset ovat joutuneet lopettamaan liiketoimintansa. Työolosuhteisiin kohdistuvan paineen kasvaminen ei ole välttämättä ollut kuluttajien kannalta pelkästään myönteinen asia. Se on toisinaan jopa kasvattanut EU:n ekologista jalanjälkeä.

2.2 Vähittäiskaupan alaan kohdistuu monia haasteita

Vähittäiskauppiat kohtaavat nykyisin monenlaisia haasteita riippuen koostaan ja toimialastaan. Myös sähköisen kaupankäynnin kehittyminen kohdistaa painetta vähittäiskaupan alan valmiuteen uudistaa liiketoimintamallejaan. Lisäksi eri alojen välisen rajan hämärtyminen (vähittäispalvelut muuttuvat yhä kattavammaksi, sille niihin lisätään jatkuvasti uusia tuotteita ja palveluita, muun muassa rahoitus- ja televiestintäaloihin liittyviä tuotteita, matkapalveluita, yleishyödyllisiä palveluita jne.) muuttaa liiketoimintamalleja yhä monitahoisemmiksi. Maailmanlaajuiset ilmiöt, kuten finanssikriisin vaikutukset kuluttajien ostovoimaan, hyödykkeiden hinnannousu, demografiset kehityssuuntaukset, erityisesti EU:n väestön ikääntyminen, ja kestävyuden tavoittelu, kohdistavat kaikki painetta vähittäiskaupan liiketoimintamalleihin ja -prosesseihin.

¹¹ Kaupan ja jakelun markkinaseurantaa koskevaan kertomukseen liittyvä komission yksiköiden valmisteluasiakirja, SEC(2010) 807, s. 11.

Kuten edellä todettiin, vähittäiskaupan alan haasteet voivat vaihdella vähittäiskauppiaiden tyyppin mukaan, ja niissä voi olla eroja jäsenvaltioiden välillä kansallisten markkinoiden erojen vuoksi. Esimerkkinä voidaan mainita maksujen suorittamisessa älypuhelimilla (mobiilimaksuissa) käytettävien uusien teknologioiden ilmaantuminen. Mobiilimaksut edellyttävät kuitenkin myyntipisteiden ottavan käyttöön infrastruktuurin, joka on edellytyksenä tällaisten maksujen hyväksymiselle. Useammassa kuin yhdessä jäsenvaltiossa toimivien suurten vähittäiskauppiaiden tapauksessa suurin haaste on mobiilimaksujen hyväksymisessä noudatettavien yleiseurooppalaisten standardien puuttuminen. Pienemmillä vähittäiskauppiilla ei välttämättä aina ole uusien teknologioiden käytön kannalta välttämättömiä taitoja.

2.3 Kaikkia toimijoita hyödyttävät vähittäiskaupan sisämarkkinat

Pahimpien pullonkaulojen poistaminen vähittäiskaupan sisämarkkinoiden toteuttamisen tieltä voi hyödyttää kaikkia asianomaisia toimijoita ja tuottaa myös ympäristöhyötyjä.

- *Kuluttajat*: Laadukkaiden vähittäispalveluiden ja -tuotteiden parempi saatavuus, kilpailukykyisemmät hinnat ja parempi tiedotus laadusta ja hinnoista sekä tuotteiden ympäristöominaisuuksista parantaisi kuluttajien valinnanvaraa sekä perinteisissä että sähköistä kaupankäyntiä harjoittavissa vähittäiskaupoissa.
- *Yritykset*: Vähittäiskauppiat ja niiden toimittajat, erityisesti pk-yritykset, hyötyisivät konkreettisesti sisämarkkinoista ennakoitavamman oikeudellisen ympäristön kehittymisen myötä, kun toimitusketjussa voitaisiin tuottaa entistä suurempaa arvonlisäystä. Lisäksi puuttumisella hyvän kauppataivan vastaisiin käytäntöihin toimitusketjussa saataisiin aikaan se, että toimijat sekä toimitusketjun alku- että loppupäässä hyötyisivät kestävämmällä pohjalla olevista suhteista ja rohkaistuisivat lisäämään innovaatiotoimintaa ja investointeja. Sähköisen kaupankäynnin jatkokehittäminen hyödyttää vähittäiskauppiaita tarjoamalla niille laajemmat mahdollisuudet löytää uusia markkinoita.
- *Työntekijät*: Vähittäiskaupan alan odotetaan hyötyvän ammattitaitoisemmasta henkilöstöstä ja paremmista työolosuhteista, mikä kasvattaa työtyytyväisyyttä. Työntekijöiden koulutuksen parantaminen edistäisi myös parempien työtilaisuuksien tarjoamista erityisesti nuorille ja vähemmän koulutetuille henkilöille.

Näitä kysymyksiä ei voida tarkastella irrallaan toisistaan. Ehdotetuilla toimilla on saatava aikaan sopiva tasapaino taloudellisten vapauksien ja yleisen edun mukaisten tavoitteiden välillä. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi tässä tiedonannossa esitellään Euroopan vähittäiskaupan toimintasuunnitelma, jonka perustana ovat 11 konkreettista tointa muodostavat johdonmukaisen ja kokonaisvaltaisen eurooppalaisen strategian.¹²

Lisäksi komissio aikoo perustaa **vähittäiskaupan kilpailukykyä käsittelevän** pysyvän **ryhmän**, jossa on jäsenvaltioiden ja kaikkien asianomaisten sidosryhmien, erityisesti pk-yritysten, edustajia. Ryhmän tehtävänä on edistää vähittäiskauppaan liittyvien näkökohtien *parempaa huomioimista* toimintalinjojen suunnittelussa lisäämällä tietoisuutta

¹² Ehdotettu lähestymistapa on linjassa niiden periaatteiden kanssa, jotka esiteltiin komission tiedonannossa Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle *EU:n sääntelyn tila*, KOM(2012) 746 lopullinen, 12.12.2012. Komissio on tässä yhteydessä sitoutunut tarkistamaan vähittäiskaupan alalla voimassa olevaa lainsäädäntöä selvittääkseen, onko sääntöjä mahdollista yksinkertaistaa ja yrityksille ja kansalaisille aiheuttamia sääntelykustannuksia vähentää yhteiskuntapoliittisia tavoitteita vaarantamatta.

vähittäiskauppaan liittyvistä kysymyksistä ja huolenaiheista. Ryhmä osallistuu erityisten lisätavoitteiden laatimiseen kyseisillä aloilla, seuraa toimien edistymistä, antaa suosituksia tähän suunnitelmaan sisältyvien toimien täysimääräisen toteutuksen varmistamiseksi ja antaa tarvittaessa komissiolle neuvontaa mahdollisesti ehdotettavista uusista lisätoimista.

3. VIISI AVAINTEKIJÄÄ KILPAILUKYKYISEMPIEN JA KESTÄVÄMPIEN VÄHITTÄISPALVELUIDEN KEHITTÄMISEKSI

Komissio on määritellyt seuraavat viisi keskeistä tavoitetta:

- (1) *Kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien lisääminen* – käyttämällä muun muassa avoimempia, luotettavampia ja suuremmin vertailukelpoisia tietoja tuotteiden hinnasta ja laadusta.
- (2) *Paremmat mahdollisuudet käyttää kestävämpiä ja kilpailukykyisempiä vähittäispalveluita* – sekä perinteinen että sähköinen vähittäiskauppa voisi hyötyä paremmasta pääsystä markkinoille, erityisesti selkeämpien ja avoimempien sijoittautumissääntöjen kautta.
- (3) *Tasapuolisemmat ja kestävämmät kauppasuhteet vähittäiskaupan toimitusketjussa* – sidosryhmät hyötyisivät järjestelmästä, jolla puututtaisiin tehokkaasti hyvän kauppataivan vastaisiin käytäntöihin.
- (4) *Innovatiivisemmat ratkaisut* – sidosryhmät hyötyisivät tutkimustulosten saattamisesta nopeammin markkinoille.
- (5) *Parempi työympäristö* – sekä työntekijät että työnantajat hyötyvät parempien työolojen luomisesta sekä ratkaisujen löytämisestä siihen, että vaadittujen ja saatavilla olevien taitojen välillä on epäsuhta.

3.1 Kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien lisääminen

Euroopan kuluttaja-asioiden toimintaohjelmassa¹³ korostettiin sitä, että kuluttajien vaikutusmahdollisuuksien parantaminen yhdentyneillä sisämarkkinoille edellyttää vankkoja periaatteita ja välineitä. Tällaisella järjestelmällä varmistetaan kuluttajien oikeuksien asianmukainen täytäntöönpano, tehokas oikeussuoja, luotettava ja tarkoituksenmukainen tiedotus sekä parempi kuluttajakasvatus.

Kun kuluttajilla on paremmat vaikutusmahdollisuudet, he voivat tehdä parempia ostopäätöksiä. He hakevat tietoa ja hyödyntävät sitä. He tuntevat myös oikeutensa ja käyttävät niitä. Sen lisäksi, että asiantuntevammilla ja osallistuvammilla kuluttajilla on valmiudet löytää *paras vastine rahoilleen*, he ovat kiinnostuneempia kestävästä ja eettisestä kulutuksesta. Kuluttajien valinnat ja mieltymykset ovat keskeisiä tekijöitä vähittäiskaupan alan kehittämisen kannalta. Vähittäiskauppiaille on hyvät edellytykset vaikuttaa kuluttajien ostopäätöksiin myönteisesti. Olemalla päivittäin yhteydessä asiakkaisiinsa ja käyttämällä vaikutusvaltaa muihin toimitusketjun toimijoihin nähden vähittäiskauppiat voivat informoida kuluttajia tuotteista, jotka ovat laadukkaampia, eettisesti valmistettuja tai ympäristö- ja yhteiskuntavastuun kannalta suositeltavampia.

¹³ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle *Euroopan kuluttaja-asioiden toimintaohjelma – edistetään luottamusta ja kasvua*, KOM(2012) 225 lopullinen, 22.5.2012.

Parantamalla avoimuutta kuluttajien kannalta vähittäiskaupan alalla on mahdollisuus luoda todelliset vähittäiskaupan sisämarkkinat. Se, että kuluttajien on helpompi saada luotettavia, asianmukaisia ja tarkoituksenmukaisia tietoja EU:ssa saatavilla olevasta tarjonnasta, mahdollistaa sen, että kuluttajilla on mahdollisuus saada täysi hyöty sisämarkkinoista. Tarjousten vertailun helpottaminen auttaisi kuluttajia valitsemaan tarpeitaan parhaiten vastaavat tuotteet ja palvelut, mikä edistää tervettä kilpailua. Yhdistettynä muihin sellaisiin toimenpiteisiin, joilla voidaan puuttua EU:n markkinoiden jatkuvaan pirstoutuneisuuteen, tämän odotetaan edistävän hintojen lähentymistä eri puolilla EU:ta. Toimet, joilla parannetaan tietojen avoimuutta ja luotettavuutta kuluttajien kannalta, olisivat erityisen hyödyllisiä, jos ne toteutettaisiin EU:n tasolla, sillä puhtaasti kansallisilla toimenpiteillä ei onnistuttaisi tuottamaan aidosti yhdenyhteistä sisämarkkinoista saatavia etuja – riippumatta siitä, kuinka hyvin toimenpiteet on suunniteltu.

3.1.1 Kuluttajavalistus

Erään tutkimuksen mukaan suurin osa internetiä käyttävistä eurooppalaisista etsii tuotteiden hinta- tai laatuvertailun mahdollistavia tietoja ennen tavaroiden ostamista verkossa tai sen ulkopuolella. Tietotulvan vuoksi kuluttajat käyttävät usein välittäjiä, kuten verkkopohjaisia vertailuvälineitä, joiden avulla he voivat löytää parhaat saatavilla olevat tarjoukset. Vaikka tällaiset sivustot voivat auttaa kuluttajia vertailemaan tarjouksia, tällaisten tiedonvälittäjien noudattamissa käytännöissä on myös olennaisia puutteita.¹⁴ Hyödyttääkseen tosiasiallisesti kuluttajia vertailuvälineiden olisi vastattava kuluttajien tarpeita ja oltava avoimia, luotettavia, ymmärrettäviä ja helppokäyttöisiä. Valtioiden rajat ylittävien tarjousten sisällyttäminen vertailusivustoille on tärkeää, jotta kuluttajat voivat saada täyden hyödyn sisämarkkinoista.

Parempi kuluttajavalistus ei myöskään pidä sisällään pelkästään kuluttajien tietämyksen lisäämistä, jotta heillä olisi paremmat valmiudet pitää kiinni oikeuksistaan, vaan lisäksi sillä pyritään saamaan yritykset tietoisiksi sisämarkkinoilla sovellettavasta kuluttajalainsäädännöstä johtuvista velvoitteistaan.

Kuten Euroopan kuluttaja-asioiden toimintaohjelmassa ja sähköistä kaupankäyntiä koskevassa tiedonannossa todettiin, komissio aikoo tehdä yhteistyötä välittäjien ja kauppiaiden kanssa kehittääkseen käytännesääntöjä, hyviä toimintatapoja koskevia ohjeita ja/tai muita mahdollisimman tarkoituksenmukaisia hintavertailuvälineitä.

Lisäksi digitaalistrategiaan sisältyvään verkko-oikeuksia koskevaan EU:n säännöstöön on koottu yhteen digitaaliympäristöön liittyvään EU:n lainsäädäntöön sisältyvät kuluttajien lakisääteiset oikeudet avoimessa ja ymmärrettävässä muodossa. Säännöstö on tärkeä väline kuluttajien luottamuksen lisäämiseksi. Lisäksi se kasvattaa verkkopalveluiden käyttöä.¹⁵

3.1.2 Kestävämmät kulutusvalinnat

Organisaatioiden ja tuotteiden ympäristövastuullisuutta mitataan ja siitä tiedotetaan tällä hetkellä monenlaisia kanavia pitkin ja käyttäen eri formaatteja, toimien erilaisten yksityisten ja julkisten aloitteiden puitteissa sekä eri tavoitetasoilla ja käyttäen erilaisia arviointimenetelmiä. Tämä johtaa eroihin pakkausmerkintä-, vaade- ja raportointijärjestelmissä. Ottamalla käyttöön Euroopan tasolla yhdenmukaistetut menetelmät lisätään avoimuutta kuluttajien kannalta. Kehittäessään tällaisia menetelmiä komissio

¹⁴ *Consumer market study on the functioning of e-commerce and Internet marketing and selling techniques in the retail of goods*, Civic Consulting, syyskuu 2011, ks.

¹⁵ http://ec.europa.eu/consumers/consumer_research/market_studies/e_commerce_study_en.htm. Ks. <https://ec.europa.eu/digital-agenda/fi/code-eu-online-rights>.

varmistaa, että yritysten toimintaedellytykset ovat tasapuoliset ja erityisesti pk-yritysten kustannukset pidetään mahdollisimman alhaisina.

Toimet:

- (1) *Komissio käy vuoropuhelua sidosryhmien kanssa kehittääkseen hyviä toimintatapoja koskevia ohjeita ja/tai käytäntöjä, joilla helpotetaan kuluttajien mahdollisuuksia saada avoimia ja luotettavia tietoja sekä tavaroiden ja palveluiden hintojen, laadun ja kestävyysvertailua.*
- (2) *Komissio aikoo ehdottaa Euroopan tason menetelmiä, joilla mitataan tuotteiden ja organisaatioiden yleisiä ympäristövaikutuksia ja tiedotetaan niistä.*

3.2 Kilpailukyysisempien vähittäispalveluiden saatavuus

Vähittäispalveluiden saatavuus on parantunut tuntuvasti viime vuosina sekä sijaintipaikkojen että saatavuuden osalta. Sähköisen kaupankäynnin kehittämisestä on tullut erottamaton osa vähittäiskauppioiden liiketoimintamalleja. Sähköinen kaupankäynti kasvattaa saatavilla olevaa tuote- ja palveluvalikoimaa sekä helpottaa hintavertailua. Vielä on kuitenkin ratkaistava joitakin ongelmia vähittäispalveluihin kohdistuvan kilpailun vauhdittamiseksi.

Tarve poistaa jäljellä olevat sijoittautumisen esteet ja yleisemmin ottaen lujittaa kilpailua vähittäiskaupan alalla oli yksi maakohtaisista suosituksista vuoden 2012 talouspolitiikan eurooppalaisella ohjausjaksolla, jonka tavoitteena oli lisätä kasvua ja työllisyyttä Euroopassa. Etenkin sähköiseen kaupankäyntiin liittyvien kilpailua edistävien toimenpiteiden käyttöönotolla voitaisiin lujittaa sisämarkkinoita, erityisesti pk-yritysten kannalta. Lisäksi viimeaikaisten arvioiden mukaan¹⁶ EU:n BKT voisi kasvaa jopa 2,6 prosenttia palveludirektiivin taloudellisten vaikutusten seurauksena, jos direktiivi pannaan kokonaisuudessaan täytäntöön. Vähittäis- ja tukkukaupan alojen osuus kaikkien palveludirektiivin kattamien alojen arvonlisäyksestä on neljäsosa, ja sen vuoksi näillä aloilla jäljellä olevien esteiden poistamisen vaikutukset olisivat todennäköisesti merkittävät.

3.2.1 Liiketoiminnan sijoittautuminen

Vähittäiskauppioiden välistä kilpailua voidaan vauhdittaa helpottamalla markkinoillepääsyä. Oikean sijaintipaikan valinta vähittäiskaupan rakentamista varten ja toiminnan oikea-aikainen aloittaminen ovat ratkaisevassa asemassa liiketoiminnan menestymisen kannalta. Käytännön toteutus ei riipu pelkästään sopivien kiinteistöjen saatavillaolosta vaan myös sellaisten liiketoiminnan ja maankäytön suunnittelua koskevien sääntöjen ja menettelyiden olemassaolosta, jotka eivät estä kohtuuttomasti kilpailua.

Päävastuu tasapainoisen ja kestävä aluekehityksen varmistamisesta kuuluu jäsenvaltioille. Jäsenvaltiot voivat asettaa rajoituksia, jotka kohdistuvat vähittäiskauppojen sijaintipaikkoihin tai tuote- ja palveluvalikoimiin, joita vähittäiskauppiat voivat tarjota. Tällaiset rajoitukset vaikuttavat voimakkaasti i) alueelliseen organisaatioon (esim. liikenne ja liikenneinfrastruktuuri), ii) siihen, missä laajuudessa yritykset voivat avata liikkeitä ja toimia niissä, iii) vähittäiskauppioiden formaatteihin ja iv) kuluttajien valinnanvaraun. Kuten Euroopan unionin tuomioistuimella on todennut, liiketoiminnan sijoittautumisvapauden rajoituksia voidaan perustella yleisen edun mukaisilla pakottavilla syillä, kuten

¹⁶ Ks. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2012/ecp456_en.htm.

ympäristönsuojelulla, aluesuunnittelulla ja kuluttajansuojalla, edellyttäen, että rajoitukset ovat tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.¹⁷

Sen vuoksi on tärkeää varmistaa yhtäältä sijoittautumisvapauden noudattaminen ja kilpailun vääristymisen välttäminen sekä toisaalta muiden EU:n yleisen politiikan mukaisten tärkeiden tavoitteiden ja etujen kunnioittaminen. Tarvitaan tasapainoista lähestymistapaa, jossa voidaan ottaa huomioon muun muassa kestävä kehitys, alueellisen yhteenkuuluvuuden ja laadukkaan kaupunki- ja maaseutuelämän suunnittelu sekä ympäristövaikutusten minimointi.¹⁸

Palveludirektiivi, jota sovelletaan tällä alalla, sisältää myös jäsenvaltioita koskevia yksiselitteisiä velvoitteita. Näistä yksi on velvoite poistaa palveludirektiivillä kielletyt vaatimukset, kuten taloudelliset testit, joissa palvelutoiminnan harjoittamista koskevan luvan myöntämisen ehdoksi asetetaan taloudellisen tarpeen tai markkinakysynnän osoittaminen, toiminnan mahdollisten tai toteutuneiden taloudellisten vaikutusten arviointi tai toiminnan tarkoituksenmukaisuuden arviointi toimivaltaisen viranomaisen vahvistaman talousohjelman tavoitteiden kannalta. Palveludirektiivin täytäntöönpanosta annetussa tiedonannossa¹⁹ komissio ilmoitti noudattavansa nollatoleranssipolitiikkaa jäljellä olevissa tapauksissa, joissa jäsenvaltiot eivät noudata jäljempänä esiteltyjä yksiselitteisiä velvoitteita, kuten velvoitetta poistaa taloudelliset testit, joita sovelletaan edelleen joissakin jäsenvaltioissa, vaikka ne on kielletty palveludirektiivillä. Nollatoleranssipolitiikka ei kuitenkaan koske suunnitteluvaatimuksia, jotka koskevat yleiseen etuun liittyviä pakottavia syitä.²⁰

Tästä seuraa, että kun otetaan huomioon tietyt tärkeät EU-tavoitteet, kuten alueellinen yhteenkuuluvuus ja ympäristönsuojelu, olisi pyrittävä yksilöimään ja levittämään hyviä kaupallisen suunnittelun toimintatapoja, joilla voidaan varmistaa koko Euroopan unionissa kilpailukykyisen vähittäiskaupan alan nivominen onnistuneesti yhteen kaupunki- ja maaseutualueiden tasapuolisen ja kestävä kehityksen kanssa.

3.2.2 Sähköinen kaupankäynti

Sähköisen kaupankäynnin voimakas laajeneminen on lisännyt perinteisten vähittäiskauppioiden ja sähköisten jakelukanavien välistä kilpailua ja luonut uusia mahdollisuuksia, joiden avulla voidaan vapauttaa mittavaa kasvupotentiaalia. Sähköisen kaupankäynnin osuus EU:n vähittäismyynnin kokonaismäärästä on kuitenkin tällä hetkellä vain 5 prosenttia²¹, ja vain 10 prosenttia EU:n kansalaisista on tehnyt verkko-ostoksia toisessa jäsenvaltiossa, kun taas 39 prosenttia heistä on tehnyt verkko-ostoksia omassa jäsenvaltiossaan²². Nämä luvut osoittavat, että digitaalitaloudessa on runsaasti

¹⁷ Ks. asia C-400/08, *komissio v. Espanja*, unionin tuomioistuimen tuomio 24.3.2011.

¹⁸ Ympäristötoimenpiteiden tarkoituksenmukaisuuden arvioinnissa voidaan käyttää monenlaisia välineitä, kuten strategista ympäristöarviointia koskevaa direktiiviä (direktiivi 2001/42/EY). Lisäksi konkreettisista hankkeista, kuten kauppakeskusten ja parkkihallien rakentamisesta, on järjestettävä ympäristövaikutusdirektiivin (direktiivi 2011/92/EU) 4 artiklan 2 kohdan mukainen tarpeellisuusselvitys, jonka perusteella tehdään päätös siitä, onko täysimittainen ympäristövaikutusten arviointimenettely tarpeellinen.

¹⁹ KOM(2012) 261 lopullinen.

²⁰ Palveludirektiivin täytäntöönpanoa koskevaan tiedonantoon liittyvä komission yksiköiden valmisteluasiakirja (SWD(2012)148 lopullinen, 8.6.2012).

²¹ Lähde: Eurostat, yritysten tieto- ja viestintäteknologian käyttötottumukset ja sähköinen kaupankäynti, 2011.

²² Lähde: Eurostat, kotitalouksien ja yksittäisten henkilöiden tieto- ja viestintäteknologian käyttötottumukset, 2011.

hyödyntämätöntä potentiaalia. Mukautuminen uusiin realiteetteihin kehittämällä monikanavastrategioita antaisi pk-yrityksille valmiudet hyödyntää verkkokanavaan sidoksissa olevan kasvupotentiaalin. Internetteknologiaa laajasti käyttävien pk-yritysten kasvu ja vienti on kaksinkertaista verrattuna muihin yrityksiin. Ne luovat myös kaksi kertaa enemmän työpaikkoja.²³ Esimerkiksi 97 prosenttia eBay-sivuston ”ammattimaisista” myyjistä, mukaan lukien 94 prosenttia kaikkein pienimmistä myyjistä, joiden osuus näistä ammattimaisista myyjistä on 10 prosenttia, myy tavaroita ulkomailla.²⁴ Tämä osoittaa, että tekemällä rajallisen määrän investointeja pk-yritykset voivat käyttää verkkoalustaa päästäkseen ulkomaan markkinoille ja kehittääkseen mahdollisesti mittavaa toimintaa valtioiden rajojen yli. Tässä muuttuvassa ympäristössä komissio seuraa tiiviisti kehitysnäkymiä sekä verkossa toimivilla että verkon ulkopuolisilla vähittäismarkkinoilla, tutkii niiden asemaa modernissa vähittäiskaupassa ja muotoilee mahdolliset toimet siten, että ne reagoivat myönteisesti tähän dynamiikkaan.

On tärkeää huolehtia siitä, etteivät uudet lainsäädäntöehdotukset vaikuta haitallisesti perinteiseen vähittäiskauppaan tai sähköiseen kaupankäyntiin, varsinkaan rajatylittävän myynnin osalta. Uusien lainsäädäntöehdotusten valmistelu edellyttää sen vuoksi huolellista harkintaa. Komissio aikoo tarkastella näitä kysymyksiä aktiivisesti uusien lainsäädäntöehdotusten valmistelutöissä.

Toimet:

- (3) *Jäsenvaltioiden on poistettava jäljellä olevat mahdollisuudet lyödä laimin palveludirektiivissä säädettyjä yksiselitteisiä velvoitteita, jotka liittyvät mahdollisuuteen käyttää vähittäistoimintoja ja harjoittaa niitä. Tämä koskee myös palveludirektiivin 14 artiklan 5 kohdassa tarkoitettujen taloudellista tarvetta osoittavien taloudellisten testien poistamista. Komissio noudattaa nollatoleranssipolitiikkaa aloittamalla tarvittaessa rikkomusmenettelyt.*
- (4) *Komissio aikoo*
- a) *aloittaa suorituskyvyn testauksen vähittäiskaupan alalla selvittääkseen, kuinka toimivaltaiset viranomaiset soveltavat liiketoiminnan ja maankäytön suunnittelua koskevia sääntöjä ja suunnitelmia, jos mahdollinen palveluntarjoaja on halukas perustamaan pienen, keskisuuren tai suuren vähittäismyyntipisteen;*
 - b) *selkeyttää parhaiden toimintatapojen vaihdon avulla menettelyä, jonka tarkoituksena on luoda sopiva tasapaino sijoittautumisvapauden, maankäytön ja liiketoiminnan suunnittelun sekä ympäristönsuojelun ja sosiaalisen suojelun välille.*

3.3 Tasapainoisemman elintarvikkeiden ja muiden tuotteiden kuin elintarvikkeiden (non-food) toimitusketjun kehittäminen yritysten välille

Hyvän kauppatavan vastaiset käytännöt ovat käytäntöjä ja ehtoja, jotka poikkeavat jyrkästi hyvästä kaupallisesta käytänteestä ja ovat vastoin kunniallista ja vilpitöntä kaupankäyntiä yritysten välisissä suhteissa. Yritysten välinen elintarvikkeiden ja non-food-tuotteiden

²³ *Internet Matters, the net's sweeping impact on growth, jobs, and prosperity*, McKinsey Global institute, toukokuu 2011.

²⁴ Lähde: eBay study, *Enabling traders to enter and grow on the global stage*, kesäkuu 2012.

vähittäiskaupan toimitusketju on yritysten välisten tai yritysten ja viranomaisten välisten liiketapahtumien ketju, jonka lopputuloksena on pääasiassa suurelle yleisölle henkilökohtaiseen ja kotitalouden kulutukseen tai käyttöön tarkoitettujen tavaroiden toimitus. Ketju koostuu useista eri toimijoista (tuottajat, jalostajat ja jakelijat). Hyvin toimiva yritysten välinen elintarvike- ja non-food-toimitusketju on keskeinen tekijä kyseisten alasektoreiden taloudellisen potentiaalin maksimoimiseksi. Tyypillisissä tapauksissa voimakkaampi osapuoli noudattaa hyvän kauppataivan vastaisia käytäntöjä suhteessa heikompaan osapuoleen tilanteessa, jossa osapuolten väliset voimasuhteet ovat epätasapainossa.

Hyvän kauppataivan mukaisilla käytännöillä yritysten välisissä suhteissa varmistetaan yritysten välisen elintarvikkeiden ja non-food-tuotteiden toimitusketjun asianmukainen toiminta. Hyvän kauppataivan vastaisten käytäntöjen kielteisten vaikutusten väitettiin saattavan vaikuttaa yritysten ja erityisesti pk-yritysten investointi- ja innovointivalmiuksiin. Esimerkkinä hyvän kauppataivan vastaisesta käytännössä voitaisiin mainita ne, jotka mahdollistavat sen, että vähittäiskauppiat voivat siirtää osan vähittäiskauppaan liittyvästä riskistä takaisin toimittajille. Tällaista käytäntöä saatetaan soveltaa vähäisen myynnin, hinnanalennusten, tilikauden lopun inventaarion jne. tapauksessa. Toisena esimerkkinä voitaisiin mainita tilanne, jossa tiettyjen monikansallisten toimittajien asettamat alueelliset toimitusrajoitukset estävät vähittäiskauppiaita hankkimasta samanlaisia tavaroita toisessa maassa sijaitsevasta keskeisestä sijaintipaikasta, josta niitä voitaisiin toimittaa muihin jäsenvaltioihin. Tällaiset rajoitukset lohkovat markkinoita ja voivat aiheuttaa tuntuvia eroja eri maiden tukkuhinnoissa. Näiden ongelmien ratkaisemisella voitaisiin kaventaa hintaeroja ja auttaa vähittäiskauppiaita siirtämään sisämarkkinoiden edut kuluttajille.

Kansallisella tasolla on käytössä erilaisia lähestymistapoja hyvän kauppataivan vastaisten käytäntöjen poistamiseksi. Jos tällaisiin käytäntöihin puututaan, kansallisissa (säätelyyn tai itsesäätelyyn) perustuvissa säännöissä on yleensä eroja jäsenvaltioiden välillä. Jäsenvaltioissa, joissa ei ole voimassa hyvän kauppataivan vastaisia käytäntöjä koskevia erityisiä puitteita, noudatetaan yleensä logiikkaa, jonka mukaan yleinen kilpailulainsäädäntö on riittävän tehokas väline ongelman ratkaisemiseksi, tai jäsenvaltiot ovat tietyssä määrin vastahakoisia puuttumaan osapuolten sopimusvapauteen, erityisesti kun ei ole kyse kilpailusääntöjen rikkomisesta.

Elintarvikealan sidosryhmät pyrkivät löytämään itsesäätelyyn perustuvan ratkaisun tähän ongelmaan elintarvikeketjun toiminnan parantamista käsittelevällä korkean tason foorumilla. Yritysten välisiä sopimuskäytäntöjä käsittelevä asiantuntijaryhmä on vahvistanut elintarvikeketjussa luoduissa vertikaalisissa suhteissa noudatettavia hyvän kauppataivan mukaisia käytäntöjä koskevat periaatteet. Tähän mennessä 11 järjestöä²⁵, jotka edustavat Euroopan elintarvikeketjun etuja, on allekirjoittanut periaatteet ja työstänyt mekanismeja niiden täytäntöönpanoa varten. Yhteistoiminnasta huolimatta ehdotettu kehys ei ole saanut taakseen koko toimitusketjun edustajien tukea, eikä sillä myöskään ole onnistuttu yksilöimään tehokkaita korjaustoimenpiteitä, joita toteutettaisiin periaatteiden noudattamatta jättämisen vuoksi. Työ kompromissiratkaisun löytämiseksi tälle alakohtaiselle lähestymistavalle jatkuu edelleen. Komissio seuraa jatkuvasti elintarvikeketjulle ominaisia kehitysnäkymiä

Tehokkaiden ratkaisujen löytymisen varmistamiseksi kysymystä hyvän kauppataivan vastaisista käytännöistä suhteissa, joita muodostetaan yritysten välisen toimitusketjun eri vaiheissa, olisi lähestyttävä laaja-alaisemmin. Vähittäiskaupan alalla tapahtunut kehitys,

²⁵ AIM, CEJA, CELCAA, CLITRAVI, Copa-Cogeca, ERRT, EuroCommerce, EuroCoop, FoodDrinkEurope, UEAPME ja UGAL.

erityisesti ”monitoimimyyntipisteet”, merkitsevät sitä, että hyvän kauppataivan vastaisia käytäntöjä voi esiintyä muilla yritysten välisen elintarvikkeiden ja non-food-tuotteiden toimitusketjun osa-alueilla.

3.3.1 Hyvän kauppataivan vastaisiin käytäntöihin kohdistettavat toimet

Komissio antaa tämän toimintasuunnitelman ohella vihreän kirjan hyvän kauppataivan vastaisista käytännöistä yritysten välisessä elintarvikkeiden ja non-food-tuotteiden toimitusketjussa. Vihreässä kirjassa ilmoitetaan aihetta käsittelevän kuulemisen käynnistämisestä. Kuulemisen tulosten odotetaan valmistuvan loppukevällä 2013. Komissio pohtii vuonna 2013 aiheellisia jatkotoimia kuulemisen tulosten perusteella.

Toimi:

- (5) *Komissio antaa vihreän kirjan, jossa kuvaillaan yksityiskohtaisesti hyvän kauppataivan vastaisia käytäntöjä yritysten välisessä elintarvikkeiden ja non-food-tuotteiden toimitusketjussa, ja käynnistää kuulemisen, jonka tulokset valmistuvat loppukevällä 2013. Kuulemisen tulokset otetaan huomioon vaikutustenarvioinnissa, jossa tarkastellaan eri vaihtoehtoja toimien kohdistamiseksi tähän ongelmaan EU:n tasolla.*

3.4 Kestävemmän toimitusketjun kehittäminen vähittäiskauppaa varten

EU:n vähittäis- ja tukkukaupan alan ympäristövastuun optimoinnilla (esim. elintarviketejätteiden vähentämisellä) voitaisiin parantaa elintasoja ja elämän laatua EU:ssa, samalla kun säästetään resursseja ja tuetaan innovatiivisia pk-yrityksiä, jotka edistävät ympäristöystävällistä toimintaa.

3.4.1 Kestävämpi tuotanto ja kulutus

Vähittäiskauppiat ovat keskeisessä asemassa kestävämpien kulutustottumusten edistämisessä. Tämä ei johdu pelkästään niiden päivittäisestä yhteydenpidosta miljoonien eurooppalaisiin kuluttajiin vaan myös niiden omasta toiminnasta ja yhteistyökumppanuuksista toimittajien kanssa. Tutkimustulokset²⁶ osoittavat, että on ensiarvoisen tärkeää, että vähittäiskauppiat pyrkivät tarjoamaan tuotevalikoimia, jotka ovat kestävämpiä ja ympäristöystävällisempiä, ja siirtyvät käyttämään vihreämpiä toimitusketjuja²⁷. Eräät vähittäiskauppiat ovat jo kehittäneet tällaisia strategioita ja panneet ne onnistuneesti täytäntöön osana päivittäisiä liiketoimintatapojaan.

Vähittäiskauppiat ovat tärkeässä asemassa kuluttajien ohjaamisessa tekemään kestävämpiä valintoja sekä monien eri ympäristömerkkien ja kuluttajavaateiden aiheuttaman

²⁶ Esim. EU:n EMAS-järjestelmän alakohtainen viiteasiakirja *Best Environmental Management Practices (BEMPs) in the Retail Trade Sector*.

²⁷ Yhteinen tutkimuskeskus (YTK) / tekniikan tulevaisuudentutkimuksen laitos (IPTS): *Pilot Reference Document on Best Environmental Management Practice in the Retail Trade Sector* (2011), (<http://susproc.jrc.ec.europa.eu/activities/emas/documents/RetailTradeSector.pdf>) ja YTK/IPTS (Styles ym.): *Environmental Improvement of Product Supply Chains: A Review of European Retailer' Performance, Resources, Conservation and Recycling* 65 (2012), s. 57–78, ja *Environmental Improvement of Product Supply Chains: Proposed Best Practice Techniques, Quantitative Indicators and Benchmarks of Excellence for Retailers*, *Journal of Environmental Management* 110 (2012), s. 135–150.

hämmennyksen poistamisessa. Tämä tapahtuu edistämällä tuotteiden ekologisen jalanjäljen selkeää ja vertailukelpoista määrittelyä²⁸ ja parantamalla tietämystä EU-ympäristömerkistä.

Toinen keskeinen kysymys koskee energiasäästöjä. Elintarvikkeiden vähittäiskauppiaille on erityisen hyvät mahdollisuudet parantaa energiatehokkuuttaan. Tärkeimmät toimenpiteet liittyvät palvelutiskeihin, jäähdytyksen hukkalämmön talteenottoon sen käyttämiseksi sisätilojen lämmitykseen ja luonnollisten jäähdytysaineiden käyttöön.²⁹

3.4.2 Elintarvikejätteiden vähentäminen

Tietämyksen lisääminen ja kuluttajien avustaminen elintarvikejätteiden vähentämisessä ovat erittäin tärkeitä tekijöitä kuluttajien kestävien valintatottumusten kannalta. Elintarvikejätteen pääasiallisia lähteitä ovat i) toimitusketjujen tehottomuus, ii) varastonhallinnan tehottomuus, iii) markkinointistrategiat ja iv) markkinointistandardit (tuotteiden hylkääminen pakkaamiseen liittyvien seikkojen vuoksi, vaikka kyseiset seikat eivät vaikuttaisi elintarvikkeiden laatuun tai turvallisuuteen). Helpottaakseen tätä akuuttia ongelmaa komissio arvioi parhaillaan parhaita tapoja rajoittaa elintarvikejätteiden määrää koko elintarvikeketjussa. Tavoitteena on, että syömäkelpoisen ruoan hävikki puolitetaan vuoteen 2020 mennessä osana resurssitehokkuutta koskevaa etenemissuunnitelmaa.

Vähittäiskauppioiden asema välittäjinä on olennainen keskeisessä asemassa elintarvikejätteiden vähentämisessä. Kestävän kehityksen mukaista vähittäiskauppaa käsittelevä foorumi³⁰ on sidosryhmäfoorumi, jonka tarkoituksena on vaihtaa EU:n vähittäiskaupan alan kestävä kehitystä koskevia parhaita käytänteitä ja yksilöidä mahdollisuuksia ja esteitä, jotka voivat edistää tai jarruttaa kestävä kulutuksen ja tuotannon toteutusta. Foorumi perustettiin kestävä kulutuksen ja tuotannon ja kestävä teollisuuspolitiikan toimintaohjelman³¹ perusteella. Foorumi etsii jo ratkaisuja keskeisiin ympäristökysymyksiin, kuten elintarvikejätteiden vähentämiseen, vapaaehtoisten toimien puitteissa.³²

Toimet:

- (6) *Komissio auttaa EU:n nykyisten järjestelmien puitteissa (esim. vähittäiskaupan alalla tehdyn jätteitä koskevan sopimuksen perusteella) vähittäiskauppiaita toteuttamaan toimia elintarvikejätteiden vähentämiseksi heikentämättä elintarvikeeturvallisuutta (valistuskampanjat, tiedotus, elintarvikkeiden helpompi*

²⁸ Kuten sisämarkkinoiden toimenpidepaketissa ilmoitettiin, komissio aikoo antaa vuonna 2013 tiedonannon ympäristöystävällisten tuotteiden sisämarkkinoista sekä vahvistaa yhdenmukaistetut perusteet ja menetelmät tiettyjen tuoteryhmien ekologisen jalanjäljen määrittystä varten.

²⁹ Ks. YTK/IPTS: *Pilot Reference Document on Best Environmental Management Practice in the Retail Trade Sector for a description of techniques to explore the Retail Sector's significant energy-saving potential.*

³⁰ Ks. http://ec.europa.eu/environment/industry/retail/index_en.htm

³¹ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle *kestävän kulutuksen ja tuotannon ja kestävä teollisuuspolitiikan toimintaohjelmasta* (KOM(2008) 397 lopullinen, 16.7.2008).

³² Yhteensä 19 vähittäispalvelualan yritystä ja yhdistystä allekirjoitti vähittäiskaupan alalla tehdyn jätteitä koskevan sopimuksen (*Retail Agreement on Waste*, ks. http://ec.europa.eu/environment/industry/retail/event_2012/pdf/retail-agreement-on-waste.pdf) lokakuussa 2012 vähittäiskauppaa käsittelevän foorumin vuosikokouksessa. Kyseiset yritykset ja yhdistykset sitoutuivat toteuttamaan vähintään kaksi jätteiden vähentämistä koskevaa valistushanketta vuoden 2014 puoliväliin mennessä.

uudelleenjako ruokapankkeihin jne.). Se työstää lisäksi elintarvikkejätteitä koskevaa pitkän aikavälin toimintalinjaa ja aikoo antaa vuonna 2013 tiedonannon kestävästä elintarvikkeista.

- (7) *Komissio käy vuoropuhelua sidosryhmien kanssa määritelläkseen parhaat käytänteet toimitusketjujen muuttamiseksi ympäristöystävällisemmiksi ja kestävämmiksi sekä vähittäismyyntipisteiden energiankulutuksen vähentämiseksi. Komissio kannustaa olemassa olevilla foorumeilla vähittäismyyjiä soveltamaan näitä parhaita käytänteitä.*

3.5 Innovatiivisempien ratkaisujen kehittäminen

Innovaatiotoiminta on yksi tärkeimmistä tekijöistä talouskasvun turvaamisessa. Vähittäiskauppiat ovat keskeisessä asemassa innovaatioiden edistäjinä. Ne seuraavat tarkkaavaisesti kulutustottumuksia, ja ne voivat osallistua myös niiden muokkaamiseen sekä välittävät nämä tiedot edelleen toimittajille. Ne toimivat *innovaatiotoiminnan tehostajina*, jotka omaksuvat nopeasti uusia teknologioita ja käyttävät niitä koko toimitusketjussa. Vähittäiskauppiat omaksuvat uusia teknologioita varhain ja tuovat innovaatioita ja arvonlisäystä koko vähittäiskauppaketjuun. Esimerkiksi logistiikka-alalla vähittäiskauppioiden älykkäät varastot mahdollistavat raskaiden lastien vaivattoman siirron nopeammin kuin olisi mahdollista manuaalisesti. Toiminnan tehostuminen pienentää työtaturmien riskiä samalla, kun se kasvattaa tuottavuutta. Eräät vähittäiskauppiat ovat myös kehittäneet erityisjärjestelyitä verkossa tilattujen tavaroiden noutamista ja toimittamista varten. Tämä lisää toimitusketjun kestävyttä.

Monet vähittäiskauppiat EU:ssa eivät kuitenkaan ole kyenneet uudistautumaan riittävän nopeasti saadakseen mahdollisimman suuren hyödyn uusista teknologioista. Osasyynä tähän voivat olla vähittäispalveluiden erityispiirteet (esim. se, että ne ovat helposti kopioitavissa, aina asiakaslähtöisiä, usein ei-teknisiä ja palvelukeskeisiä). Kansainvälisesti tarkasteltuna useimpien yhdysvaltalaisen toimijoiden voidaan kuitenkin havaita investoineen voimakkaasti vähittäiskaupan alan innovaatiotoimintaan.

Sen vuoksi olisi otettava käyttöön asianmukaiset mekanismit, joilla voidaan parantaa vähittäiskauppioiden osallistumista innovaatiounionia koskevaan lippulaivahankkeeseen, johon sisältyvää innovaatiostrategiaa sovelletaan tutkimuksesta aina vähittäiskauppaan.³³ Olisi kartoitettava innovatiivisia teknisiä ratkaisuja, joilla voidaan estää jäsenvaltioiden sääntelyjärjestelmien välisistä eroista johtuvaa markkinoiden pirstoutumista, ja höllennettävä pakottavia sääntöjä, jotka rasittavat vähittäiskauppiaita ja aiheuttavat niille korkeita kustannuksia. Tutkimustulosten ja ideoiden tuominen markkinoille nopeammin parantamalla vähittäiskauppioiden osallisuutta tässä prosessissa kasvattaisi myös vähittäiskaupan alan tuottavuutta.

Tasapuolisten toimintaedellytysten luominen innovaatiotoiminnan harjoittajille voisi edistää sisämarkkinoiden tiiviimpää yhdentymistä ja kannustaa samalla innovatiivisia pk-yrityksiä kehittämään parhaita käytänteitä. Useimmilla pk-yrityksillä on erinomaiset innovaatiovalmiudet riippumatta siitä, ovatko ne uusia korkean teknologian yrityksiä vai perinteisiä käsiteollisuusyrityksiä, sekä siitä, toimivatko ne pääasiassa paikallisilla markkinoilla vai onko niillä asiakkaita eri puolilla maailmaa. Yli neljäsosa (27 prosenttia)

³³ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle *Eurooppa 2020 -strategian lippulaivahanke – Innovaatiounioni*, KOM(2010) 546 lopullinen, 6.10.2010.

innovaatiotoimintaa harjoittavista pk-yrityksistä EU:ssa toi markkinoille uusia tai parannettuja tuotteita jo pelkästään vuonna 2008.³⁴

Vähittäiskaupan alalla pk-yritykset ovat erittäin tärkeässä asemassa sen varmistamisessa, että tuotteet ja palvelut ovat kuluttajien saatavilla (paikan, ajan ja valikoiman kannalta). Koska vähittäiskauppa on kuluttajakeskeinen ala, pk-yritysten syvälinen markkinatietämys auttaa niitä havaitsemaan nopeasti tilanteet, joissa uudet teknologiat voivat auttaa niitä vastaamaan kuluttajien kysyntään. Organisatorisesti joustavat pk-yritykset voivat myös helposti kehittää uusia tai muuttaa olemassa olevia tuotteita ja palveluita täyttääkseen mahdollisimman hyvin kuluttajien tarpeet.

3.5.1 Tuotteiden pakkausmerkinnät

Erilaiset pakolliset pakkausmerkintävaatimukset voivat estää toimijoita tekemästä vapaasti hankintoja eri puolilla EU:ta paremman hinnan toivossa. EU:n voimassa olevalla elintarvikkeiden merkintöjä koskevalla sääntelyjärjestelmällä³⁵ yhdenmukaistetaan elintarvikkeita koskevat pakolliset tiedot. Se mahdollistaa kuitenkin myös pakkausmerkintöjä koskevien pakollisten lisävaatimusten käyttöönoton kansallisella tasolla tietyn erityisperustein. Tämä aiheuttaa sen, että vaikka jäsenvaltioissa sovellettavat säännöt ovat samankaltaisia, tuotteiden markkinointi edellyttää toisinaan maakohtaista vaatimustenmukaisuusarviointia. Tästä johtuva oikeudellisesti monimutkainen tilanne voi haitata hankintojen tekemistä rajojen yli ja vaikeuttaa mittakaavasäästöjen hyödyntämistä.

Avoimuuden lisääminen tällä alalla hyödyttäisi kaikkia sidosryhmiä. Pakkausmerkintäsääntöjä koskevat tiedot halutaan asettaa yleisesti saataville järjestämällä EU:n ja kansalliset elintarvikealan pakkausmerkintävaatimukset sisältävää pilottitietokantaa koskeva toteutettavuustutkimus. Tarkasteltavina on innovatiivisia teknologisia sovelluksia (esim. viivakoodilukijoiden käyttö liikkeissä vaadittujen tietojen antamiseksi perinteisten pakkausmerkintöjen sijaan), jotka voisivat tarjota kustannustehokkaita kuluttajakeskeisiä ratkaisuja.

3.5.2 Sähköiset maksujärjestelmät

Euroopan keskuspankin julkaiseman tutkimuksen³⁶ mukaan vähittäismaksupalveluiden tarjoamisesta aiheutuu yhteiskunnalle mittavia kustannuksia. Vuonna 2009 kustannukset olivat keskimäärin 1 prosentti suhteessa BKT:hen, eli noin 130 miljardia euroa. Pankit ja maksuinfrastruktuurit maksavat suunnilleen puolet näistä yhteiskunnallisista kustannuksista, ja vähittäiskauppiaiden osuus on 46 prosenttia. Yhteiskunnalliset kustannukset eivät sisällä muille maksupalvelualan maksutapahtumaketjun markkinatoimijoille maksettuja palkkioita. Jos tällaiset palkkiot otetaan mukaan kustannuksiin, vähittäiskauppiaille maksuista aiheutuvat kokonaiskustannukset nousevat jopa pankkeja ja infrastruktuureja korkeammiksi. Nämä maksut muodostavat siten merkittävän osatekijän EU:n kauppiaiden liiketoimintakustannuksissa.

Sähköiset maksujärjestelmät tarjoavat merkittäviä mahdollisuuksia tällä alalla. Vähittäismaksujen markkinat ovat dynaamiset, ja niillä on tapahtunut huomattavaa kehitystä

³⁴ Innovaatiounionin kilpailukykyraportti (2011): http://ec.europa.eu/research/innovation-union/index_en.cfm?section=competitiveness-report&year=2011.

³⁵ Direktiivillä 2000/13/EY yhdenmukaistetaan elintarvikkeiden merkintöjä koskevat yleiset säännökset. Direktiivi on tarkoitus korvata 13. joulukuuta 2014 asetuksella N:o 1169/2011.

³⁶ *The social and private costs of retail payment instruments: a European perspective*, Occasional Paper - sarjan julkaisu, EKP, Nro 137, Frankfurt, syyskuu 2012.

sähköisen kaupankäynnin aloittamisen myötä. Vaikka pankit ja maksukorttijärjestelmät ovat edelleen hallitsevassa asemassa vähittäismaksualalla, alalle on ilmaantunut myös muita maksutapoja, kuten muilla maksuvälineillä kuin korteilla suoritettavat internet- ja mobiilimaksut, joiden käyttöä älypuhelinleviäminen on vauhdittanut. Lisäksi alan kasvupotentiaali on voimakas.³⁷

Kortti-, verkko- ja mobiilimaksuja koskevalla komission vihreällä kirjalla³⁸ pyritään edistämään näitä aloja koskevien Euroopan markkinoiden yhdentymistä kuluttajien ja kauppiaiden hyödyksi. Yhdentymisen viemisestä pitemmälle saataisiin seuraavat edut:

- maksupalveluiden tarjoajien välisen kilpailun lisääntyminen sekä tasapuoliset toimintaedellytykset vakiintuneille ja uusille toimijoille
- enemmän valinnanvaraa ja avoimuutta kuluttajille ja kauppiaille tarjottavien maksupalveluiden osalta
- innovatiivisuuden lisääntyminen maksupalvelualalla ja tehostettu turvallisuus, joka tukee sähköisen kaupankäynnin kehittämistä.

Vihreässä kirjassa ja sen jälkeen järjestetyissä sidosryhmien kuulemisissa yksilöitiin mahdollisia esteitä kortti-, verkko- ja mobiilimaksu- ja markkinoiden yhdentymiselle. Näitä ovat seuraavat:

- uusien korttipohjaisten tai muihin maksuvälineisiin pohjautuvien maksupalveluiden tarjoajien markkinoillepääsyä koskevat rajoitukset (esim. maksupalveluita tarjoavien kolmansien osapuolten pääsy maksutilejä koskeviin tietoihin tai uusien maksupalveluntarjoajien pääsy selvitys- ja toimitusjärjestelmiin);
- voimakas vaihtelu (jäsenvaltioiden välillä) korttimaksuista suoritettavissa monenvälisissä toimitusmaksuissa ja mahdollisesti liian suuret toimitusmaksut. Tällaiset maksut muodostavat suurimman osan maksuista, joita vastaanottava palveluntarjoaja veloittaa kauppiailta korttimaksujen hyväksymisestä;
- esteet, joiden vuoksi kauppiaat eivät voi hyödyntää rajatylittävää tai keskitettyä korttimaksujen vastaanottoa;
- puutteet kortti-, verkko- ja mobiilimaksupalveluiden tarjonnan standardoinnissa ja yhteentoimivuudessa, mikä saa kauppiaat luopumaan tarvittavista infrastruktuuri-investoinneista, kuten maksupäätteen investoinneista.

Osa näiden kysymysten ratkaisemiseksi toteutettavista toimenpiteistä voitaisiin ottaa käyttöön maksupalveludirektiivin³⁹ tarkistuksella ja vähittäismaksuja koskevan tehostetun hallintomallin käyttöön EU:ssa. Komissio on ilmoittanut myös monenvälisiä

³⁷ Vähittäismaksuja koskevia innovaatioita käsittelevän työryhmän raportti – Kansainvälinen järjestelypankki, toukokuu 2012.

³⁸ Vihreä kirja *Yhdenyneet eurooppalaiset markkinat kortti-, verkko- ja mobiilimaksuille*, KOM(2011) 941 lopullinen, 11.1.2011.

³⁹ Maksupalveluista sisämarkkinoilla, direktiivien 97/7/EY, 2002/65/EY, 2005/60/EY ja 2006/48/EY muuttamisesta ja direktiivin 97/5/EY kumoamisesta 13 päivänä marraskuuta 2007 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2007/64/EY (EUVL L 319, 5.12.2007, s. 1).

toimitusmaksuja koskevasta lainsäädäntöehdotuksesta toista sisämarkkinapakettia koskevassa tiedonannossaan⁴⁰.

Toimet:

- (8) *Komissio käynnistää vuonna 2013 vähittäiskaupan innovaatioaloitteen, jonka yhteydessä se pohtii korkean tason asiantuntijaryhmän avulla sitä, kuinka vähittäiskaupan ala voi edistää innovatiivisten tuotteiden, palveluiden ja teknologioiden käyttöönottoa ja hyödyntää niitä. Komissio suunnittelee aloitteen perusteella konkreettisia toimia, jotka keskitetään vähittäiskaupan kilpailukyvyyn parantamiseen, kuten tutkimustulosten tuomiseen markkinoille nopeammin, sähköisen kaupankäynnin ja perinteisten ympäristöjen yhdentymiseen, uusiin tapoihin tiedottaa kuluttajille tuotteista, innovaatiotoimintaan myönteisesti vaikuttavien säännösten ja standardien kehittämiseen jne.*
- (9) *Komissio tutkii, onko mahdollista perustaa erillinen tietokanta, joka sisältää kaikki EU:n ja jäsenvaltioiden elintarvikkeiden pakkausmerkintäsäännöt ja tarjoaa yksinkertaisen keinon tuotekohtaisten pakkausmerkintävaatimusten selvittämiseen.*
- (10) *Komissio toteuttaa toimenpiteitä kortti-, verkko- ja mobiilimaksumarkkinoiden yhdentymisen parantamiseksi seuraavasti:*
- a) *maksupalveludirektiivin tarkistaminen;*
 - b) *vähittäismaksupalveluiden tehostettu hallintomalli; sekä*
 - c) *maksukortteihin liittyviä monenvälisiä toimitusmaksuja koskeva lainsäädäntöehdotus.*

3.6 Parempaan työympäristön luominen

Työmarkkinoiden toimivuus on erittäin tärkeässä asemassa, jotta vähittäiskaupan ala voi helpottaa nuorten, epäpätevien ja/tai kausityöntekijöiden työnsaantia (32 prosenttia vähittäiskaupan kaikista työntekijöistä on kouluttamattomia tai vähän koulutettuja verrattuna koko työvoimaan, josta heidän osuutensa on keskimäärin 27 prosenttia). Vähittäispalvelut toimivat usein ponnahduslautana henkilöille, jotka siirtyvät tai palaavat työmarkkinoille (15 prosenttia vähittäiskaupan alan kaikista työntekijöistä on alle 24-vuotiaita, kun heidän osuutensa koko työvoimasta on keskimäärin 9 prosenttia, ja 30 prosenttia vähittäiskaupan alan työntekijöistä tekee osa-aikatyötä, kun osa-aikatyöntekijöiden osuus koko työvoimasta on keskimäärin 20 prosenttia).⁴¹

Vähittäiskaupan alan työvoimavaltaisuuden vuoksi alan olisi hyödynnettävä täysipainoisesti työntekijöiden helpotettua liikkuvuutta, jotta heidän taitojaan voitaisiin käyttää mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. Tämä on olennaista, jotta alalla olisi mahdollisimman suuri vaikutus EU:n talouskasvuun. Ehdotetut toimenpiteet edistävät saatavilla olevien taitojen parempaa käyttöä erityisesti pk-yrityksissä, koska itsenäisten ammatinharjoittajien osuus alan työvoimasta on suuri.

⁴⁰ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle *Toinen sisämarkkinoiden toimenpidepaketti – Yhdessä uuteen kasvuun*, KOM(2012) 573 lopullinen, 3.10.2012.

⁴¹ *Structural features of distributive trades and their impact on prices in the euro area*, EKP, Occasional Paper -sarjan julkaisu, Nro 128, syyskuu 2011.

3.6.1 Taitojen ja tarpeiden kohtaamattomuus

Nykyinen kohtaamattomuus työvoiman taitojen ja vähittäiskaupan alan tarpeiden välillä luo mittavia haasteita alan optimaaliselle toiminnalle. Tämän puutteen poistamiseksi nykyisellä ja tulevalla työvoimalla on oltava oikeanlaisia taitoja, mikä edellyttää osuvan ennakoarvioinnin laatimista tarvittavista taidoista. Tarvittavien taitojen ja epäsuhtien tunnistaminen on erityisen tärkeää työmarkkinoille siirtyvien nuorten, pitkäaikaistyöttömien, ikääntyneiden työntekijöiden, maahanmuuttajien ja vammaisten työllistettävyyden parantamiseksi. Lisäksi jatkuva innovaatiotoiminta ja siitä seuraava nousu vähittäiskaupan alan automaatioasteissa edellyttäisivät työntekijöiden ajantasaistavan osaamisensa tihein väliajoin mukautuakseen muuttuviin töihin ja tehtäviin.

Julkiset investoinnit eivät yksin riitä edellä mainittujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Vastuu investoimisesta taitoihin on jaettava, ja vähittäiskaupan alan on oltava keskeisessä asemassa julkishallinnon, yksityishenkilöiden ja koulutusalan rinnalla. Jopa nykytilanteessa, jossa pääpaino on talousarviomenojen pitämisessä kurissa, koulutusinvestointien vähentämisen pitäisi olla poissuljettu vaihtoehto. Mittavalla ja rationaalisella investoimisella taitojen kehittämiseen varmistetaan paitsi paras vastine rahalle, myös työntekijöiden potentiaalinen maksimaalinen hyödyntäminen. Kuten tiedonannossa *Koulutuksen uudelleenajattelu*⁴² korostettiin, koulutusjärjestelmien nykyaikaistamispyrkimykset on moninkertaistettava, jotta varmistettaisiin, että saatavilla on työvoimaa, jolla on riittävää ja asianmukaista osaamista. Vähittäiskaupan alan yritysten olisi osallistuttava merkittävällä panoksella uusien opetussuunnitelmien laatimiseen, koulutus- ja oppisopimusohjelmien kehittämiseen ja tiiviiseen yhteistyöhön koulutusjärjestelmien kanssa työntekijöiden painopistealueiden (esim. työntekijöiden ympäristöosaamisen tai toimittajien välisten suhteiden parantaminen) kartoittamiseksi. Oppilaitosten ja yritysten välisten kumppanuuksien tehostaminen muun muassa eurooppalaisen oppisopimusyhteenliittymän⁴³ tukemilla harjoittelijoiden vuorottelukoulutusjärjestelmillä ja erilaisten harjoittelu- ja apurahamuotojen käyttöönotto voivat hyödyttää molempia osapuolia. Vähittäiskaupan alan yritykset voivat varmistaa, että niillä on mahdollisuus palkata ammattitaitoista työvoimaa, jolla on oikeantyyppisiä taitoja. Oppilaitokset puolestaan voivat houkuttaa enemmän opiskelijoita, jos niiden opetussuunnitelmat johtavat tutkintotodistukseen, jolla on suurempi arvo työmarkkinoilla. Lisäksi EU:n tasolla on viime aikoina kehitetty ja testattu alakohtaisia välineitä, joilla tuetaan vankempia ja jäsennellympiä kumppanuuksia koulutuspalveluiden tarjoajien ja yritysten välillä. Uuden Yhteinen Erasmus -ohjelman⁴⁴ puitteissa tarjottavat alakohtaiset taitoyhteenliittymät⁴⁵ voisivat vastata erityisen hyvin vähittäiskaupan alan erityistarpeita. Uudistushankkeet ovat hyviä esimerkkejä siitä, kuinka vähittäiskauppiat voivat tehdä yhteistyötä paikallisviranomaisten kanssa pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi.

Taitojen kohtaamattomuudessa on suuria eroja eri alojen ja EU:n eri alueiden välillä, ja myös ongelman kesto vaihtelee. Yritysten ja työnhakijoiden kohtaaman taitovajeen kaventamiseksi

⁴² Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle *Koulutuksen uudelleenajattelu: sosioekonomisten vaikutusten parantaminen investoimalla taitoihin*, KOM(2012) 669 lopullinen, 20.11.2012.

⁴³ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle *Nuoret töihin*, KOM(2012) 727 lopullinen, 5.12.2012.

⁴⁴ Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle *Yhteinen Erasmus: EU:n koulutus-, nuoriso- ja urheiluohjelma*, KOM(2011) 787 lopullinen, 23.11.2011.

⁴⁵ Ks. http://ec.europa.eu/education/news/20120425_en.htm.

kaikkien sidosryhmien, myös yritysten ja vähittäiskaupan alan työmarkkinaosapuolten, olisi osallistuttava alan lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin laadullisten ja määrällisten taitotarpeiden määrittelyyn.

Sekä vähittäis- että tukkukaupan kattavan Euroopan sektorikohtaista osaamista käsittelevän neuvoston perustamisen vuonna 2012 odotetaan olevan keskeisessä asemassa eri aloilla tarvittavien taitojen kartoittamisessa yhteistyössä alan kansallisten osaamisneuvostojen kanssa. Näiden osaamisneuvostojen työn tuloksia hyödynnetään äskettäin käynnistetyssä EU:n työmarkkinoiden osaamispanoraamassa⁴⁶. Ne helpottavat myös taitovajeiden ja epäsuhtien ennakoimista antamalla sidosryhmille tietoa taitotarpeiden ja työllisyyden kehittymisestä. Parempi ennakointi antaa jäsenvaltioiden yrityksille ja yksityishenkilöille mahdollisuuden tehdä tietoon perustuvia valintoja ja investointeja.

3.6.2 Epävirallinen talous

Laiton työnteko on keskeinen kysymys vähittäiskaupan alalla. Epävirallisen talouden alalla⁴⁷ toimivat työntekijät eivät kuulu olemassa olevien terveydenhuolto- ja sosiaalietuusjärjestelmien piiriin. Tämä aiheuttaa näille työntekijöille suuria sosiaalisia riskejä, madaltaa heidän tulotasoaan ja heikentää heidän saamansa sosiaalisen suojelun tasoa. Epävirallisen talouden olemassaolo merkitsee lisäksi talousarviotulojen menetyksiä, kun veroja ja sosiaaliturvamaksuja maksetaan vähemmän. Sen vuoksi tämä kasvattaa rekisteröidyn työvoiman verotaakkaa ja vaikuttaa jäsenvaltioiden kilpailukykyyn.

Komissio aikoo käydä kaikkien asianomaisten osapuolten kanssa vuoropuhelua arvioidakseen epävirallisen talouden vaikutuksia työolosuhteisiin ja määrittääkseen, kuinka EU:n lähestymistapa sen torjumiseen olisi suunniteltava.⁴⁸

Komission yksiköt tekevät yhteistyötä varmistamiseksi, että vähittäiskaupan alan erityispiirteet otetaan huomioon epävirallisen talouden torjuntatoimien toteutuksessa.

Toimi:

(11) *Komissio lujittaa yhteistyötä työmarkkinaosapuolten kanssa luodakseen edellytykset, jotka mahdollistavat taitojen sovittamisen yhteen työmarkkinoiden tarpeiden kanssa vähittäiskaupan alalla. Tämä tapahtuu erityisesti yksilöimällä ja ennakoimalla taitotarpeita EU:n alakohtaisen osaamisneuvoston kautta ja parantamalla vähittäiskauppioiden koulutus- ja uudelleen koulutuskäytäntöjä.*

3.7 Kansainvälinen ulottuvuus

Kansainväliset vähittäiskaupan esteet (sijoittautumista ja muita toimitustapoja koskevat esteet, kuten franchising-toimintaa ja sähköistä kaupankäyntiä koskevat rajoitukset) muodostavat olennaisen kasvua ja uusien työpaikkojen luomista jarruttavan tekijän. Tällä hetkellä jopa

⁴⁶ Ks. <http://euskillspanorama.ec.europa.eu/>.

⁴⁷ Toiminnot ja tulot, jotka jäävät kokonaan tai osittain valtion sääntelyn ja verotuksen ulkopuolelle.

⁴⁸ Komission työohjelmassa vuodeksi 2013 mainitaan erityisesti laittoman työntöön torjuntaa koskevan eurooppalaisen foorumin perustaminen. Foorumin tarkoituksena on tarkastella kaikkia keskeisiä aloja, joihin laiton työnteko vaikuttaa, ja tukea laittoman työntöön tehokkaampaa torjuntaa parantamalla yhteistyötä, jakamalla parhaita käytäntöjä ja yksilöimällä yhteisiä periaatteita. Aloite julkistettiin komission tiedonannossa Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle *Tavoitteena työllistävää elpymistä*, KOM(2012) 173 lopullinen, 18.4.2012 (tiedonanto tunnetaan myös nimellä ”Työllisyyspaketti”).

36 miljoonaa työpaikkaa EU:ssa on suoraan tai välillisesti sidoksissa kauppaan. Pääsy kolmansien maiden markkinoille avaa tärkeitä kanavia eurooppalaisille toimijoille, erityisesti pk-yrityksille, jotka voivat hyödyntää kyseisten markkinoiden kasvua. Vähittäiskauppioiden pääsy kolmansien maiden markkinoille voi moninkertaistaa EU:n talouden kasvupotentiaalin. Eurooppalaiset vähittäiskauppiat voivat antaa tähän merkittävän panoksen vauhdittamalla vientiä toimittaessaan EU:ssa valmistettuja tuotteita kolmansiin maihin ja helpottaessaan pk-yritysten pääsyä EU:n ulkopuolisille markkinoille. Tämän vuoksi ehdotetaan EU:n strategian laatimista tiiviissä yhteistyössä vähittäiskaupan alan kanssa kansainvälisen kaupan avaamiseksi ja olemassa olevien esteiden raivaamiseksi erityisesti seuraavilla tavoilla:

- kolmansissa maissa todettuja vähittäiskaupan esteitä koskevien tietojen keruun parantaminen, jotta asianomaisia komission yksiköitä voidaan auttaa seuraamaan voimassa olevien vapaakauppasopimusten täytäntöönpanoa ja valmistelemaan tulevia neuvotteluita; sekä
- pk-yritysten neuvontapisteen⁴⁹, vientiyritysten neuvontapisteen ja markkinoillepääsyä koskevien tietokantojen parantaminen niiden laajentamiseksi palveluihin.

4. PÄATELMÄT: JATKUVA VUOROPUHELU VÄHITTÄISKAUPAN ALAN KANSSA

Vähittäispalvelualan kasvu- ja työllisyyspotentiaali voi hyödyttää EU:n koko taloutta, ja sen vuoksi tarvitaan johdonmukainen ja kokonaisvaltainen strategia vähittäispalveluiden täysimittaista kehitystä tällä hetkellä haittaavien esteiden raivaamiseksi.

Tämän tavoitteen saavuttamista voidaan edistää asettamalla saataville kilpailukykyisempiä ja kestävämpiä vähittäispalveluita, antamalla kuluttajille valmiudet tehdä tietoon perustuvia valintoja tuotteista, joita he haluavat ostaa, kehittämällä tasapainoisempi vähittäiskaupan toimitusketju, tukemalla innovatiivisia sovelluksia, tuomalla tutkimustulokset markkinoille nopeammin ja parantamalla vähittäiskaupan alan työympäristöä.

Tässä toimintasuunnitelmassa esitellyt 11 konkreettista toint⁵⁰ olisi toteutettava viimeistään vuonna 2014 vähittäiskaupan sisämarkkinoiden toteuttamiseksi. On olennaista, että tämä toimintasuunnitelma pannaan täytäntöön muiden aloitteiden ohella. Näitä ovat erityisesti palveludirektiivin kokonaisvaltaista täytäntöönpanoa ja sähköistä kaupankäyntiä koskevaa tiedonantoa koskevat aloitteet sekä maksujärjestelmien alalla meneillään olevat aloitteet.

Komissio seuraa alan kehitysnäkymiä ja antaa vuonna 2015 kertomuksen tämän toimintasuunnitelman täytäntöönpanon edistymisestä. Seuranta perustuu keskusteluihin, joita käydään EU:n toimielimissä, jäsenvaltioiden kanssa ja vähittäiskaupan alan ja muiden asianomaisten sidosryhmien edustajien kanssa vähittäiskaupan kilpailukykyä käsittelevässä työryhmässä.

⁴⁹ Komission ylläpitämä erityisjärjestelmä, jonka tehtävänä on vastata kauppioiden huolenaiheisiin ja tiedusteluihin parantamalla pk-yrityksiin suunnattua lähestymistapaa.

⁵⁰ Kaikki tässä asiakirjassa ehdotettavat komission toimet ovat yhdenmukaisia ja linjassa nykyisen monivuotisen rahoituskehityksen 2007–2013 ja uutta monivuotista rahoituskehystä 2014–2020 koskevan ehdotuksen kanssa.